

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՅ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՀԱՐՅԱԶՐՈՒՅՑԸ  
ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՌԱԴԻՈԿՈՄԻՏԵԻ ԹՂԹԱԿՑԻ ՀԵՏ  
ԱՐՏԱՄԱՀՄԱՆՅԱՆ ԻՐ ՉՈՐՐՈՐԴ ՈՒՂԵՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԻՅ  
ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՆ

Հարց—Վեհափառ Հայրապետ, թույլ տվե՞ր Սովետական Հայաստանի ռադիոկոմիտեի անունից Ձեզ մաղթել բարի վերադարձ Մայր Հայրենիք և Ս. էջմիածին: Ձեր երկար ճանապարհորդության ընթացքին թեև մենք հետևելիք Ձեր գործունեության և այդ մասին հաղորդեցինք մեր ռադիոռեկինդերներին, սակայն շատ հաճելի պիտի լիներ մեզ համար, եթե բարի լինեիր Ձեր կենդանի խոսքով պատմել մեր ունկնդիրներին Ձեր ուղևորության և Ձեր ստացած տպավորությունների մասին:

Պատասխան—Մեր այս շորորդ ուղևորությունը արտասահման տեղեց ավելի քան երկու ամիս, այսինքն հոկտեմբեր 7-ին մինչև դեկտեմբեր 17, չհաշված այն օրերը, որ անցուցինք Մոսկվայի մեջ, մեկնումի և վերադարձի առթիվ: Այս ճանապարհորդության ընթացքին օդային դժով Մենք կտրեցինք ավելի քան 30 000 կմ. ճամբա, այցելելով Անգլիա, Հորդանան, Եգիպտոս և Հնդկաստան:

Բոլոր այս երկիրները Մենք տարինք կենարար ողջուն և օրհնություն մեր հավատքի բազմադարյան կեդրոն Մայր Աթոռ Ս. էջմիածին և մեր վերածնած Մայր Հայրենիքին: Իրոք, նաև այս անգամ, արտասահման ավրող հայ ժողովուրդը, ամեն տեղ ուր Մենք գտնվեցանք, անսահման հրճվանքով և ցընծություն աղաղակներով ընդունեց այդ կենարար օրհնությունը, որ Մեր միջոցով իրենց կրաշխվելու և լսեց: Մեր խոսքը նույն ռադիոռեկինդերի մասին Մայր Աթոռի հոգևոր, կրթական և շինարարական կյանքի հառաչդիմություն, ինչպես և մեր Մայր Հայրենիքի վերաշինության և ծաղկման:

Անգամ մը ևս Մենք զգացինք և խորապես մխիթարվեցանք լսանելով, թե Սփյուռքի

հայությունը ինչքան հարազատությամբ և ջերմությամբ կսիրե իր պապերու Ս. Երկիրը՝ Հայաստան և իր կրոնական հավատքի Սրբություն Սրբոցը՝ Ս. էջմիածինը:

Ամեն տեղ նույն հալը, նույն հավատավոր և հայրենակարոտ պանդուխտ հայը, որ չի կրնար իր արցունքը զսպել, երբ կխոսվի իրեն Արարատի, Մայր Հայաստանի և Ս. էջմիածնի մասին:

Մենք պիտի ոգեկոչենք միայն մեկ դրվագ, արտահայտությունը անմեղունակ աղջնակի մը, որ դուցե լավագույնս կընդունե արտասահմանի հայության ապրումը հայրապետական այցելության առթիվ: Այդ պատահեցավ Աղեքսանդրիա: Մեր այցելության նախորդող օրը, Մելքոնյան մանկապարտեզի դաստիարակչուհին կխոսի իր աշակերտներուն, հայտնելով, թե հաջորդ օրը Հայոց Հայրապետը իրենց մոտ պիտի գա այցելության: Հինգ տարեկան աղջնակը, դուստրը Աղեքսանդրիայի շատ ծանոթ ազգայիններեն մեկուն, երբ տուն կվերադառնա, կվազե մորը մոտ և բարձրաձայն կբացականչե. «Մամա, վաղը Հայաստանը մեր դպրոցը պիտի գա»:

Ամեն տեղ ուր Մենք եղանք, բազմահազար հայեր, բոլորը անխտիր, երազող քաղցր աչքերով և և բաբախուն սրտով կխնդրեին Մեզմե, որ Մեր վերադարձին իրենց հարազատ սիրո և հավատարմության ողջունը բերենք հայոց մայր հողին և Ս. էջմիածին, մայրաքաղաք Երևանին և խաղաղության մեջ ապրող ու աճող իրենց Հայաստանի քույրերուն ու եղբայրներուն:

Համաձայն Մեր ծրագրին, նախ այցելեցինք Լոնդոնի հայոց Ս. Սարգիս եկեղեցին և համայնքը, ուր այժմ կապրին ավելի քան 3-000 հայեր:



Լոնդոնի մեջ շատ հաճելի եղավ Մեզի հանդիպել Անգլիական եկեղեցու Պետ, Քենտրբերիի Արքեպիսկոպոս գերաշնորհ դոկտ. Մայքլ Ռեմզիին, որ ամբողջ աշխարհի մեջ հոգևոր բարձր հեղինակություն վայելող եկեղեցական մեծ դեմք մըն է, ջերմապես բարեկամ Հայ եկեղեցիին և Ս. Էջմիածնին:

Ս. Քաղաքը Երուսաղեմ այցելության Մեր օրերը Մեզի պարգևեցին հոգեկան անփոխարինելի մխիթարություն, վասնզի Մենք գրեթե ամեն օր նոր սրբավայր մը տեսանք և ջերմ հանդիպումներ ունեցանք բարձրաստիճան հոգևորականներու, կրոնական հաստատությունաց և պետական բարձր պաշտոնատարներու հետ: Բացառիկ գոհունակություն պատճառեց Մեզի Մեր այցելությունը Ամմանի արքայական պալատ և Մեր զրույցը Նորին Վեհափառության Հուսեյն Թագավորին հետ, որ երիտասարդ, իրապես իմաստուն, լուսամիտ և քաջակորով Վեհապետ մըն է, բարեխան բազուկը և պաշտպանը Ս. Տեղաց, հայոց Պատրիարքության և Հորդանանի հայ ժողովուրդին:

Մենք ուրախ եղանք նաև Ս. Քաղաքին մեջ անձամբ ճանչնալու և հանդիպումներ ունենալու Երուսաղեմի հունաց ամենապատիվ պատրիարք Բենեդիկտոսի հետ, որ մեր օրերու եկեղեցական պետերու շարքին բացառիկ տեղ մը կզբաղվի: Մենք ուրախությամբ Մեր օրհնությունը տարինք նաև Երուսաղեմի Ֆրանչիսկյան միաբանության և Ղպտոց, Ասորվոց, Եթովպացվոց և Անգլիկան եկեղեցիներուն և հոգևորականության:

Երուսաղեմի հայոց վանքին մեջ վայելեցինք ամենասրտագին հյուրասիրությունը Եղիշ սրբազան պատրիարքին և Սրբոց Հակոբյանց միաբանության:

Նորին Ամենապատվությունը ոչինչ խնայեց, որպեսզի Մեր այցելությունը մնա միշտ իր բարձրագույն մակարդակին վրա, դառնա արդյունավետ և մնա հիշատակության արժանի գալիք ժամանակներուն համար: Այս առթիվ, Մենք անգամ մը ևս Մեր ջերմագին գոհունակությունը և շնորհակալությունը կհայտնենք Մեր սիրեցյալ եղբորը՝ Եղիշ սրբազան պատրիարքին և խորապես կհավատանք, թե Մեր սույն պատմական այցելությամբ, սերտ և շինարար գործակցության նոր սկիզբ մը հաստատվեցավ Մայր Աթոռիս և Երուսաղեմի հայոց Առաքելական Ս. Աթոռին միջև:

Երուսաղեմի մեջ Մենք նախագահեցինք Ս. Հարության Տաճարի նորոգության համագլխին հանձնաժողովի նիստերուն, որոնց արդյունքը եղավ ամբողջապես դրական:

Ս. Քաղաք Մեր այցելությունը ուրախության աղբյուր հանդիսացավ նաև այլ տեսա-

կետով: Այնտեղեն, եղբայրական հրավեր ուղղեցինք Մեծի Տանն Կիլիկիո Գահակալին և երջանիկ եղանք, երբ հոկտեմբեր 26-ին Նորին Սրբությունը Խորեն շնորհազարդ Կաթողիկոսը պատասխանելով Մեր հրավերին, մեծ շքախմբով մը Անթիլիասեն Երուսաղեմ ժամանեց: Մեր երկուքի եղբայրական սիրո ողջագուրումով և փոխադարձ համաձայնությամբ, վերջ գտան 1956-են ի վեր ծայր տված անհասկացողությունները, վերահաստատվեցավ Հայ եկեղեցվո միասնությունը, վերահաստատվեցան բարեկամական և հոգևոր գործակցության կապերը մեր նվիրապետական բոլոր Աթոռներու միջև, նոր էջ մը բացվեցավ մեր եկեղեցական-ազգային կյանքի մեջ, որու վրա Մենք հավատացած ենք, թե հետզհետե պիտի արձանագրվին մեր բոլորի միասնական ճիգերով ձեռք բերված եկեղեցաշեն ու ազգանվեր գործերը:

Այսօր, Մեր երկար ճանապարհորդությունները վերադարձին, Մենք անգամ մը ևս կհայտնենք Մեր հաստատ համոզումը, թե Մենք և Մեր սիրեցյալ եղբայրը Խորեն Կաթողիկոս, արթուն կերպով պիտի հսկենք, որպեսզի հոկտեմբեր 26-ի ոգին ամրապես արմատանա մեր եկեղեցական ու ազգային կյանքին ներս և դառնա կենսաբեր ու պտղառատ:

Մեր ուղևորության երրորդ հանգրվանը եղավ Մեր այցելությունը Կահիրե և Աղեքսանդրիա, ուր կապին մոտ 40 000 հայեր:

Այնտեղ, բացի կրոնական արարողություններից, Մենք և Մեր ուղեկիցները հաճախ առիթ ունեցանք զանգուշանալ մեր ժողովուրդին հետ, մշակութային միությանը սրահներուն մեջ, երբ Մեր կենդանի խոսքով և պատգամներով կամեցանք հոգեպես զորացնել ու ջերմացնել մեր հավատացյալներու սրտերը, որպեսզի անոնք հաստատ ու անշարժ մնան իրենց կրոնական հավատքի վեմին վրա և մնան հավատարիմ հայ ազգային և հայրենասիրական լուսավոր ավանդություններուն: Մշակութային զանազան դահլիճներուն մեջ դասախոսելու համար հրավիրվեցավ Մեր շքախմբի անդամ ճարտարապետ Միքայել Մազմանյան, որ հայ ճարտարապետության և հայրենի վերաշինության նվիրված իր հմուտ դասախոսություններով մեծ հետաքրքրություն և ոգևորություն ստեղծեց ամենուրեք: Ժողովուրդի մեջ մեծ խանդավառություն առաջացուց նաև «Էջմիածին» ֆիլմի ցուցադրությունը թե՛ Լոնդոն, թե՛ Երուսաղեմ, թե՛ Եգիպտոս և թե՛ հետագային նաև Հնդկաստան:

Նոյեմբեր 15-ին Եգիպտոսեն ուղևորվեցանք Հնդկաստան: Սույն ճանապարհորդության, բարի եղավ Մեզի ընկերանալու Երուսաղեմի պատրիարք Եղիշ արքեպիսկոպոս,







Երևանի շրջանի իրենց և ամբողջացուց  
Երևանի առաքելությունը ի Հնդկաց աշխարհ, իր  
Հանկագին գործակցությունը ընծայելով Մե-  
ծի բոլոր առիթներով:

Նախ եղանք Դելիի, ուր այցելեցինք Հընդ-  
կաստանի Հանրապետության Նախագահ  
Լևոն Տեր-Պետրոսյանի գլխավորությամբ ժամա-  
նակորեն կազմավորված Զավակապետության  
անկախ պետական անձանց։

Մայլ պետական մանուկացի.  
Երեք օր ԳեկՆի մնալի հետո, Մադրասի վրայով մեկնեցանք դեպի Քոստայամ, կեդրոնը Հնդկի Քրիստոնյա Մալարար եկեղեցիին: Հնդկաստան կայցելելիք հատուկ հրավերովը ձերուսնադարդ Բասիլիոս Բ Սրբազան Կաթողիկոսին, Գերագույն Պետը Մալարար եկեղեցիին, որու իշխանության ներքե կղերներվին մոտ մեկ ու կես միլիոն հնդկի քրիստոնյաներ, ուղղափառ միաբնակներ Այցետոնյաներ, ուղղափառ թեմական կեդրոնները, լեցիներ իրենց ութը թեմական կեդրոնները, եկեղեցիներ և վանքեր, և ամենուրեք հանգիստացանք բազմաճաշար հնդիկ քրիստոնյա հավատացյալներու, որոնք արտասովոր ցընծությունը կրիմավորելին և կողջունելին Մեզ, անվերջանալի հանդիսավոր թափոըներ կաղմած, նվազախմբերով, ծաղկազարդ կամարներով և երբեմն նույնիսկ փղերով և գիշերային հրավառությունը: Քոստայամի մեջ հարկ կալով, որ Մենք պատարագենք և քարոզենք իրաջողա, 15 000 քրիստոնյա հնդիկներու ներկայությամբ:

Մեր ժամանակների մարդկային զգացմունքները, որոնք հանդիպում են միմյանց, հաճախ խորհրդակցություններ, որով առավել ամրապնդեցինք մեր երկու դավանակից եկեղեցիներու կապերը և միասնաբար փափագ հայտնեցինք աշխատանք տանիլ, որպեսզի մեր եկեղեցիները և մեզի դավանակից մյուս եկեղեցիները՝ Ասորական, ճիշդպական և Ղպտոց, առավել իրարու մոտենան, առավել իրարու հետ աշխատակցինք միջեկեղեցական գործունեություն տեսնի վրա:

Այցեկեցիքը նաև Հնդկաստանի հայ եկեղեցական համայնքները՝ Մադրաս, Բոմբեյ և Կալկաթա, հայկական հին կեդրոններ, փառավոր անցյալով և հուշարձաններով և նվիրական գերեզմաններով:

Այսօր գովելի աշխատանք կտանին Կալկաթայի և Բոմբեյի եկեղեցական վարչությունները և Հայկական միությունը: Մեծապես դնահատելի է Կալկաթայի Մարդասիրական ճեմարանի գոյությունը և անոր տարած աշխատանքը, ուր հայեցի դաստիարակություն և միջնակարգ ուսում կստանան շուրջ 140 երկսեռ աշակերտներ, շատերը եկած Պարսկաստանեն և Միջին Արևելքեն:

Վստահ ենք, թե Ս. Էջմիածնեն Մեր տարած  
օրհնությունը և վերածնած Մայր Հայրենիքի  
կենդանի իրականություն ու ծաղկումը հո-  
գեկան ամուր պատվանդաններ և կյանքի  
պղբերունք իհասնողիստանն նաև հնդկահայ  
պատմական ժողովուրդին համար:

Ամփոփելով Մեր խոսքը և եզրակացնելով,  
կրնանք վկայել, թե սույն Հայրապետական  
ուղեորով թյուր արտասահման ունեցավ հե-  
տևյալ զրական արդյունքները.

Ս. Էջմիածնի աստվածային օրհնությամբ,  
անդամ մը ևս մխիթարվեցավ և հոգեպես զո-  
րացավ Սփյուռքի հայությունը:

Կիրահատատուվեցավ Հայ եկեղեցւո մի-  
ասնությունը, որով առավել ամրապնդվեցաւ  
և խաղաղեցավ Միջուրքի հայութիան եկեղե-  
ցական-ազգային կյանքը և նոր լուսավոր հե-  
ռանկարներ բացվեցան հայապահպանման  
նվիրական գործի ամենի հաջող կազմակերպ-  
ման համար միացյալ ձեռքերով:

Լիակատար հաջողությամբ պսակվեցավ  
Երուսաղեմի Ս. Հարության պատմական Տա-  
ճարի վերանորոգության գործը:

Առավել ամրապնդեցան Հայաստանյայց եկեղեցւոյ եղբայրական կապերը Անգլիկան եկեղեցւոյ, Հռոմաց Օրթոդոքս եկեղեցւոյ և Մալաբար Հնդիկ Բրիտանյա եկեղեցւոյ հետ: Եվ, վերջապէս, Մեր այս ուղեւորութիւնը նպաստ մը հանդիսացաւ աշխարհի խաղաղութեան և ժողովուրդներու բարեկամութեան համար մշտնջող մարդասիրական պայքարի ճանապարհի վրա:

Մենք այս անգամ ալ կվերադառնանք Մայր Աթոռ, խորապէս միտիթարված ու լավատես դեպի Հայ Եկեղեցիին և Հայ Ժողովուրդին ապագան:

Այստեղ, հայրենի երկրի մեջ, Ս. Էջմիածնի կամուրաներուն ներքև, մեր ոտքի տակ հողը ամուր է և ապահով, մեր կյանքը խաղաղ է և հառաջընթաց, իսկ այնտեղ, Սփյուռքի մեջ, հայություն հոգին առողջ է և կենդանի, վառ ամեն տեղ մեր սուրբ հավատքը և մեր մշակութի լուսեղեն ջահը:

Ի՞նչ Երևանում չկան զանազան մեծ և փոքր խմորեղենի և հացի փաթեթավորման գործարաններ, որոնք կարող են ապահովել հայկական խմորեղենի և հացի պահանջը։

ᐱᐱᐱᐱᐱᐱ ᐱ

ԾԱՅՐԱԳՈՒՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐԸ ԵՎ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ  
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

28 դեկտեմբեր 1963

ԷԶՄԻԱԾԻՆ